

ВАЗОРАТИ ТАЪЛИМИ ОЛИЙ, ФАН ВА
ИНОВАТСИЯҲОИ РЕСПУБЛИКАИ
ЎЗБЕКИСТОН

ДОНИШГОҲИ ДАВЛАТИИ
САМАРҚАНД БА НОМИ ШАРОФ
РАШИДОВ

Ба рўйхат гирифта шуд:

№ ДБ-60230100-3.11

«2» 10 соли

ДАСТУРИ ТАЪЛИМИЙ
аз фанни
АДАБИЁТИ ҶАДИД

Соҳаи дониш:	200 000	- Соҳаи санъат ва фанҳои гуманитарӣ
Соҳаи таълим:	230 000	-Забонҳо
Равиши таълим:	60230100	-Филология ва омӯзиши забонҳо (забони тоҷикӣ)

Коди фан/ модул TF2605		Соли хониш 2026-2027	Семестри VI	ECTS – Кредитҳо 5	
Коди фан/ модул Интихобӣ		Забони таълим Тоҷикӣ		Соатҳои ҳафтаинаи дарс 4	
1.	Номи фан		Машғулоти аудиторӣ (соат)	Таълими мустақил (соат)	Умумӣ (соат)
	Адабиёти ҷадид		60	90	150

Мақсади фан. МФ.

1	I. Мазмуни фан
	Фанни муаммоҳои адабиёти маорифпарварӣ ва ҷадидӣ маҳсули истиқлолияти миллӣ буда, вай мавзӯъ, мундариҷаи ғоявӣ ва хусусиятҳои жанрии адабиёти нимаи II асри XIX ва ибтидои асри XX-ро фаро мегирад. Фанни мазкур давоми мантиқии фанни адабиёти мумтози тоҷик буда, дар он муаммоҳои адабиёти давраи бедории миллии адабиёти тоҷик аз нимаи дуввуми асри XIX сар карда, то аввалҳои асри XX мавриди баррасӣ қарор мегирад. Фанни мазкур ва таълими он заминаи муҳимест барои омӯзиши адабиёти навини тоҷик. Дастури таълимӣ барои такмил ва инкишофи ҷараёни таълим дар мактабҳои таълими умумӣ, муассисаҳои таълимии миёнаи махсус, барои тайёр намудани кадрҳои баландхаттисос, амиқан омӯхтани фанҳои тахассусӣ, тайёр намудани мутахассисон ва ходимони илмӣ ва таъмини самаранокии таълими ҷамағони арзишманд хоҳад буд. Мақсад ва вазифаи таълими фан. Мақсад аз омӯзиши ин фан ба донишҷӯантҳо таълим додан оиди часорат ва тавоноии зиёиёни пешқадами маҳаллӣ, дар шароити зулми мустамликавӣ барои манфиати мардуми маҳаллӣ сар бардошта, ғояҳои пешқадами сиёсӣ иҷтимоӣ, махсусан ғояи истиқлоли миллиро тарғиб намудани онҳо ва тавассути ин ҳама, дар шуур ва ҷаҳонбинии донишҷӯантҳо ташаккул додани мафкураи истиқлоли миллӣ аст. Фанни адабиёти маорифпарварӣ ва ҷадидӣ дониш ва шуури миллии донишҷӯантҳоро васеъ намуда, ҳисси ифтихор ва масъулиятшиносии онҳоро сайқал медиҳад.

Мазмуни фан	
II. Қисми асосии назарӣ (машғулоти маърузаӣ)	
II.I. Ба таркиби фан мавзӯҳои зерин дохил мешаванд:	
Шакли машғулоти: маъруза (М)	
M1.	Муаммоҳои адабиёти давраи бедории миллӣ ва омилҳои шаклгирии он. Истиқлолияти миллӣ ва муносибати нав ба мероси маданияти адабӣ. Аз ҷанголи мафкураи мустабиди шӯро озод гардидани илми адабиётшиносӣ. Муносибат ба қадриятҳои миллии гузаштаи дуру наздик дар давраи истиқлоли миллӣ. Омилҳои асосии ташаккули адабиёти давраи бедории миллӣ. Хусусиятҳои типологии адабиёти маорифпарварии Эрон, Туркия, Руссия, ўзбек ва тоҷик. Муҳаққиқони адабиёти давраи бедории миллӣ ва мазмуну мундариҷаи тадқиқотҳои онҳо. Адабиёти давраи бедории миллӣ-давраи нави таърихи адабиёти тоҷику ўзбек. Хулосаҳои маъруза.
M2.	Дарачаи омӯзиши муаммоҳои адабиёти давраи бедории миллӣ. Мафкураи давраи шӯро ва муносибат ба адабиёти бадеӣ. Зиёни назарияи синфиёт ва партиявияти адабиёту санъат дар омӯзиши таърихи адабиёт, алаҳхусус адабиёти давраи бедории миллӣ. Баҳодиҳӣ ба эҷодиёти шоиру нависандагон аз лиҳози манфиатҳои сиёсати давлатӣ ва ҳизби коммунистӣ дар давраи шӯравӣ. Таҳрифшавии ҳақиқати таърихӣ ва коҳиши арзишҳои бадеӣ. Хуруҷи ҳизби коммунист бар зидди ҳаракати ҷадидия ва вакилони он дар солҳои 20-30. Зухури сиёсати ноодилонаи ҳизб нисбати адабиёти ҷадидия дар илми адабиётшиносии тоҷику ўзбек. Тадқиқи осори адибони маорифпарвар дар солҳои 60-70-уми асри XX. Солҳои бозсозӣ ва тағйири муносибат ба адабиёти ҷадидия. Давраҳои пайдоиш, инкишоф ва камолоти адабиёти давраи бедории миллӣ.
M3.	Вазъи сиёсӣ-иқтисодӣ ва маданӣ-адабӣ дар нимаи дуюми асри XIX. Осиёи Марказиро забт кардани Россияи подшоҳӣ ва оқибатҳои он дар ҳаёти сиёсӣ-ҷамъиятӣ, иқтисодӣ ва илмӣ-маданияти Туркистон ва аморати Бухоро. Қонунҳои намудани эҳтиёҷоти саноати капиталистии Россия аз ҳисоби боигарӣҳои сарзамини Осиёи Марказӣ ва вазниншавии аҳволи иқтисодии мардуми маҳаллӣ. Афзоиши нуфузи капитализми саноатӣ ва шикасти хунардорӣ. Таъсири воқеаҳои сиёсӣ ҷамъиятӣ ба ҳаёти маданияти Осиёи Марказӣ ва ба манфиатҳои ҳукуматдорони рус нигаронида шудани он. Баҳробардории зиёиёни пешқадами мардуми маҳаллӣ аз навгонҳои илму фанни аврупоӣ. Ташаккули афкори нави ҷамъиятӣ ва таъсири он ба ҳаёти адабӣ. Ба майдон омадани адабиёти маорифпарварӣ ва вакилони он.
M4.	Ташаккули адабиёти маорифпарварии тоҷик ва хусусиятҳои асосии он. Шикасти Амир Музаффар дар ҷангҳои зидди Россия. Исёни Ҷӯрабек. Султон Содик ва муборизаҳои озодихоҳии ӯ. Тобеияти сиёсии аморат ба Россияи подшоҳӣ аз ҷиҳатҳои сиёсӣ, иқтисодӣ, илмӣ ва маданӣ. Аз кишварҳои оқибмондатарини олам будани аморати Бухоро. Таъсири манфии

	рӯҳониёни иртиҷой дар тамоми риштаҳои зиндагӣ. Сохтори таълим ва ба талабот мувофиқ набудани он. Ба тариқи худомӯзӣ ба камол расидани баъзе аз аҳли илму фан. Сафарҳо ба Аврупо ва мамлакатҳои Шарқи мусулмонӣ ва таъсири он ба ҷаҳонбинии мардони хирад. Сафарҳои Аҳмади Дониш ба Петербург, Возех ва Ҳочӣ Юсуф ба мамлакатҳои мутараққии Шарқи хориҷӣ ва ба майдон омадани афкори нави ҷамъиятӣ. Ташаккули адабиёти маорифпарварӣ ва хусусиятҳои он. Вакилони адабиёти маорифпарварӣ.
М5.	Аҳмади Дониш ва адабиёти маорифпарварии тоҷик. Дараҷаи омӯхта шудани эҷодиёти Аҳмади Дониш. Сафарҳои Дониш ба Петербург ва таъсири онҳо ба инкишофи ҷаҳонбинии ӯ. Мероси адабӣ ва илмӣ А.Дониш: «Манозир-ул кавокиб», «Рисола фи аъмол-ил курра», «Рисолаи таърихӣ», «Рисола дар назми тамаддун ва таовун» ва хусусиятҳои онҳо. Инъикоси ақидаҳои маорифпарварии Дониш дар «Наводир-ул вақоеъ». Осори манзуми Аҳмади Дониш.
М6.	Намояндагони адабиёти нимаи дуюми асри XX. Аҳмади Дониш ва Қорӣ Раҳматуллоҳи Возех. «Савноҳ-ул масолик» ва инъикоси ақидаҳои маорифпарварӣ дар он. Лирикаи Возех. Таснифоти асарҳои Возех. Аҳмади Дониш ва Шамсиддин Шохин. Лирикаи Шамсиддин Шохин. Достон ва маснавиёти Шамсиддин Шохин. “Бадоеъ-ус саноеъ”-и Шохин. Абдулқодирхочаи Савдо ва адабиёти маорифпарварии тоҷик. Хусусиятҳои умдатарини осори лирикӣ, насрӣ ва ҳаҷвии Савдо. Аҳамияти адабиёти маорифпарварӣ дар ташаккули инсонии комил ва мафкураи истиқлоли миллӣ.
М7.	Адабиёти маорифпарварӣ ва адабиёти таҷаддудҳои миллӣ. Сиёсати мустамликавории Россияи подшоҳӣ ва афзоиши зулму бедодӣ. Толону торочшавии боигарӣҳои кишвар ва поймолгардӣ ҳуқуқҳои инсонии мардуми маҳаллӣ. Мафҳумҳои ҷадидия, таҷаддудҳои ва ҷадидизм дар илми адабиётшиносии тоҷик ва муносибат ба ин мафҳумот. Вусъати ҳаракатҳои озодихоҳӣ. Ташаккули афкори нави ҷамъиятӣ ва дар ҳаракати ҷадидия ифодаёбии он. Омилҳои асосии пайдоиши ҳаракати ҷадидия дар кишвари Туркистон. Нақши Исмоили Ғаспаралӣ дар ҳаёти маънавии мардуми Осиёи Марказӣ. Болоравии фикрии озодиандешӣ дар Эрону Туркия ва таъсири вай ба бедории фикрии зиёиёни маҳаллӣ. Тадричан болоравии ҳаракати ҷадидӣ ва ғояҳои истиқлолияти миллиро доро гардидани он. Матбуоти ҷадидия. «Бухорои шариф»-аввалин рӯзномаи сирф тоҷикӣ. Рӯзномаи «Самарқанд» ва маҷаллаи «Оина»-тарғибгари ғояҳои асосии ҳаракати ҷадидия. Адабиёти ҷадидия ва мазмуну моҳияти он. Вакилони асосии адабиёти таҷаддудҳои. Падидаҳои тоза дар ҷараёни адабии давр. Тағйири мазмун ва шакли осори бадеӣ дар адабиёти мавриди назар. Назм дар адабиёти таҷаддудҳои. Ташаккули осори насрӣ дар адабиёти ҷадидӣ
М8.	Адабиёти ҷадида ва хусусиятҳои асосии он. Ташаккули адабиёти ҷадида ва омилҳои асосии он. С.Айнӣ дар хусуси адабиёти навини тоҷик ва давраи пайдоиши он. Мавзӯҳои асосии адабиёти ҷадид. Танқиди иллатҳои ҷамъиятӣ ва тарғиби илму маърифати замонавӣ

	ҳамчун мавӯи асосии адабиёти ҷадидӣ. Ғояи маърифатнокшавӣ ва барқарор намудани мавқеи миллати мусулмон дар миқёси дунё асоси мундариҷаи ғоявии адабиёти ҷадидӣ. Тарғиби ғояи истиқлолияти миллӣ дар адабиёти ҷадид. Муносибати мафкураи давраи шӯро ба ҳаракати ҷадидӣ ва бадномшавии намояндагони он ҳамчун душманони халқ. Истиқлоли миллӣ ва барқароршавии мавқеи адабиёти ҷадидӣ дар таърихи халқҳои тоҷикӣ ва ўзбек. Хусусиятҳои жанрии адабиёти ҷадид.
M9.	Абдурауфи Фитрат ва ташаккули адабиёти ҷадидӣ. Абдурауфи Фитрат ва ташаккули назму наср дар ибтидои асри XX. «Сайҳа» ва мазмуну мундариҷаи ғоявии он. «Мунозира» ва таърихи таълифи он. «Баёноти сайёҳи ҳинд» ва мазмуну мундариҷаи ғоявии он. Фитрат - асосгузори насри бадеии нав дар адабиёти тоҷик. Драматургияи Фитрат. Фаъолияти илмӣ, адабӣ ва ҷамъиятии Фитрат дар давраи ҳукумати шӯро. Қурбони давраи шахспарастӣ ва мафкураи мустабиди коммунистӣ гардидани Фитрат. Аҳамияти осори Фитрат дар замонаи мо.
M10.	Саидахмад Сиддиқии Аҷзӣ ва мавқеи ӯ дар адабиёти авали асри XX. Оғози фаъолияти адабӣ ва пайванди он бо анъана. Аҷзӣ ва Исмоили Ғаспиралӣ. Дигаргунии фикрӣ дар ҷаҳонбинии шоир. Ба ҳаракати ҷадидия рӯй овардани Аҷзӣ. Лирикаи Аҷзӣ ва моҳияти иҷтимоии он. Қаҳрамони лирикии Аҷзӣ ва махсусиятҳои вай. Ифодабӣи ғояҳои худшиносии миллӣ дар ашъори тоҷикӣ ва ўзбекии шоир. «Мирёти ибрат» ҳамчун асари ифодакунандаи ғояи истиқлолияти миллӣ. Аҳамияти дoston дар замони мо. «Анҷумани арвоҳ» ва моҳияти иҷтимоии он. Танқиди уламон иртиҷоӣ ва сохти пӯсидаи аморати Бухоро дар дoston. Аҳамияти эҷодиёти Аҷзӣ дар пайдоршавии истиқлоли миллӣ.
M11.	Мирзо Сирочи Ҳаким ва консепсияи тағйири шакл ва мазмуни асарҳои бадеӣ. Мирзо Сироч ва фаъолияти адабии ӯ. Мавзӯ ва оҳангҳои тоза дар ашъори Мирзо Сироч. «Тухафи аҳли Бухоро» ҳамчун асари сафарномавӣ. Фикрҳои пешқадам ва ақидаҳои маорифпарварию тараққиҳоҳона дар ин асар. Афкори танқидӣ ва адабию эстетикӣи Мирзо Сирочи Ҳаким. Аҳамияти эҷодиёти Мирзо Сироч дар ташаккули афкори нави ҷамъиятӣ.
M12.	Садри Зиё ва арзиши мероси адабии ӯ Шарифчон Маҳдуми Садри Зиё ва аҳамияти илмӣ-таърихӣи навиштаҳои ӯ. Садри Зиё сарвари маҳфили адабии ҷавонони рӯшанфикри Бухоро. Садри Зиё ва адибони ҷадид. Фаъолияти илмӣ-адабии Садри Зиё. «Наводири Зиёия» ва ҷанбаҳои реалистӣи тасвир дар он. Мавқеи жанри ҳикоя дар ин асар. «Рӯзнома» ҳамчун асари насрии ёддоштӣ ва хотиротӣ. «Тазкират-ул-хаттотин», «Тазкират-ул-ашъор», «Тазкират-ул-хумақо» муҳимтарин асарҳои Садри Зиё. Мавқеи ин адиб дар ҷараёни адабии давр.
M13.	Тошхочаи Асирӣ ҳамчун адиби маорифпарвар. 2 соат Фаъолияти адабии Асирӣ. Ақидаҳои маорифпарварӣ ва тараққиҳоҳӣ дар осори шоир. Асирӣ ва Аҳмади Дониш. Асирӣ ва Аҷзӣ. Аҳамияти эҷодиёти

	Асирӣ. Мавқеи жанри китъа дар осори адиб. Қасидаҳои шоир ва хусусиятҳои мазмунӣ ва мундариҷаи ғоявии ашъори шоир. Маснавии «Тимсол» ва хусусиятҳои муштараки он бо маснавии «Миръоти ибрат» -и Аҷзӣ.
M14.	Анъана ва суннатгарой дар адабиёти авали асри XX. Мавзӯ, мундариҷаи ғоявӣ ва хусусиятҳои бадеии осори идомадиҳандагони анъанаҳои адабӣ. Мавзӯи ишқу ошиқӣ ҳамчун мавзӯи асосии ин равияи адабӣ. Ифодаёбии мавзӯи танқиду ҳаҷви иллатҳои иҷтимоӣ, шикоят аз беқадрии илму дониш, беадолатии ҳукуматдорон, ахлоқи разилонаи аҳли ҷоҳ ва амсоли он дар осори намояндагони ин равия. Давоми суннатҳои адабӣ аз лиҳози шакли бадеӣ, сабку услуб ва воситаҳои тасвири бадеӣ. Сипандӣ, Ҳодӣ, Васлӣ, Туғрал, Тамкин, Хочи Ҳусайни Хатлонӣ ҳамчун намояндагони ин равияи адабӣ.
M15.	Саидахмади Васлӣ ва намунаи осори вай. Зиндагиномаи Саидахмади Васлӣ. Мавқеи Васлӣ дар тақомули адабиёти ибтидои асри XX. Васлӣ ва публитсистикаи миллӣ. Васлӣ ва масъалаи мактабу маориф. Осори лирикии Васлӣ ва мазмуну мундариҷаи ғоявии он. Ғояҳои ҷадидӣ дар осори Васлӣ
M16.	Нақибхон Туғрали Аҳрорӣ ва рӯзгору ососри ӯ. Туғрал ва адабиёти ибтидои асри XX. Рӯзгор ва осори Нақибхон Туғрал. Дараҷаи омӯзиши рӯзгор ва осори Туғрал. Мероси адабии Туғрал. Лирикаи Туғрал ва мазмуну мундариҷаи ғоявии он. “Лайли ва маҷнун”-и Туғрал ва мундариҷаи ин асар. “Наврӯзнома” ва “Боғистон”-и Туғрал ва хусусиятҳои асосии он. Анъанавият ва хусусиятҳои суннати ғазалиёти Туғрал.
	III. Тавсия ва нишондодҳо оиди машғулоти амалӣ: Амалӣ (А) Барои машғулоти амалӣ мавзӯҳои зерин тавсия карда мешавад:
A1.	Рисолаҳои илмӣ-фалсафии Аҳмади Дониш ва хусусиятҳои мазмунию мундариҷавии онҳо. Назми Аҳмади Дониш ва мўҳтавои он.
A2.	Арзиши илмӣ-таърихии «Рисолаи таърихӣ»-и Аҳмади Дониш. Таърихият дар осори мазкур. Хусусиятҳои жанрии асар.
A3.	Ҳаҷв ва мавқеи он дар адабиёти маорифпарварии тоҷик. Хусусиятҳои услубии осори лирики Савдо. Музҳикот ҳамчун асари ҳаҷвӣ.
A4.	Ташаккули жанри Сафарнома дар адабиёти маорифпарварии тоҷик.
A5.	Маҳмудхоҷаи Бехбудӣ ва адабиёти маорифпарварии тоҷик
A6.	Рӯзноманигории тоҷик дар ибтидои асри XX. Мазмун ва мўҳтавои рӯзнома ва маҷаллаҳои адабиёти ибтидои асри XX
A7.	Ҳоҷӣ Муин Ибн Шукруллозода ва адабиёти маорифпарварии тоҷик
A8.	Хусусиятҳои типологии адабиёти маорифпарварии тоҷик, Эрон ва Афғон. Аҳмади Дониш, Зайнулобиддин Мароғай, Маҳмуди Тарзӣ, Муқимӣ, Фурқат ва адабиёти маорифпарварии миллӣ.
A9.	Хусусиятҳои типологии адабиёти маорифпарварии тоҷику ўзбек дар нимаи дуввуми асри XIX ва ибтидои асри XX
A10.	Арзиши ғоявӣ-бадеии бобҳои «Наводир-ул-вақоъ»-и Аҳмади Дониш ва

	таҳлили онҳо.
A11.	Осори насрии Фитрат ва хусусиятҳои мазмуниву мундариҷавии он.
A12.	Лирикаӣ маорифпарварӣ-иҷтимоӣ Саидахмад Сиддиқӣ Аҷзӣ.
A13.	Осори назмӣ Мирзо Сирочи Ҳаким ва шоирони дигари ибтидоӣ асри XX ва ғояҳои ҷадидӣ-маорифпарварӣ дар онҳо.
A14.	Анъана ва навоарӣ дар адабиёти ибтидоӣ асри XX

IV. Таълими мустақилона ва корҳои мустақил

Мавзӯҳо барои таълими корҳои мустақилона.

Нақшаи мавзӯӣ ва тақвими таълими мустақилона аз фанни “Адабиёти ҷадидӣ”

№	Мавзӯҳо барои таълими корҳои мустақилона.
1.	Арзиши ғоявӣ-бадеии бобҳои «Наводир-ул-вақоеъ»-и Аҳмади Дониш ва таҳлили онҳо.
2.	Таҳлили мазмунӣ ва мундариҷавии бобҳои ҷудогонаи «Наводир-ул-вақоеъ»
3.	Хусусиятҳои жанрии осори насрии Аҳмади Дониш. Осори манзуми Аҳмади Дониш.
4.	Рисолаи таърихӣ ва таҳлили мазмунӣ ва мундариҷавию ғоявии он.
5.	Рисолаҳои дигари Аҳмади Дониш ва мундариҷаи ғоявии онҳо.
6.	Шамсиддин Шохин ва мероси адабии ӯ.
7.	Мирзо Сироч Ҳаким Бухорӣ ва инъикоси афкори маорифпарварии ӯ дар «Туҳафи аҳли Бухоро».
8.	Таҳлили маснавӣҳои адабиёти давраи таҷаддудхоҳӣ.
9.	Ҷанбаҳои реалистии тасвир ва нуфузи он дар адабиёти маорифпарварии тоҷик
10.	“Бадоеъ-ус-саноеъ” ва мазмуну мундариҷаи ғоявии он.
11.	Маснавии “Тӯҳфаи дӯстон” ва хусусиятҳои мундариҷавии он.
12.	Мероси адабии Возеҳ ва таснифоти он.
13.	Мафҳуми ҷадидия ва дараҷаи тадқиқи ин масъала дар адабиёти тоҷик.
14.	«Савонех-ул-масолик ва фаросих-ул-мамолак»-и Қорӣ Раҳматуллоҳи Возеҳ ва арзиш мазмунию мундариҷаи ғоявии он.
15.	Абдурауф Фитрат ва адабиёти маорифпарварӣ-таҷаддудхоҳии тоҷик.
16.	Назм ва осори насрии Фитрат.
17.	Драматургияи Фитрат.
18.	Лирикаӣ Возеҳ ва мазмуну мундариҷаи ғоявии он.
19.	“Мирёти ибрат” ва мундариҷаи ғоявии ин асар.
20.	“Анҷумани арвоҳ” ва хусусияти мазмунию мундариҷавии асар.
21.	Маснавии “Тимсол” ва қасидаи “Бурҳони Асирӣ” ва мавқеи ин осор дар адабиёти тоҷик
22.	Осори назмӣ таҷаддудхоҳон дар “Намунаи адабиёти тоҷик”-и Садриддин

	Айнӣ ва мундариҷаи ғоявии онҳо.
23.	“Сайҳа”-и Фитрат ва хусусиятҳои жанрии онҳо.
24.	Аҳмади Дониш ва ҳаракати ҷадидия.
25.	Тазкираҳои ибтидоӣ асри XX ва мундариҷаи ғоявии онҳо.
26.	Шарифҷон Маҳдуми Садри Зиё ва фаъолияти маорифпарварӣ таҷаддудхоҳӣ ӯ.
27.	Садриддин Айнӣ ва адабиёти ҷадидӣ
28.	Муҳаммадсиддиқи Ҳайрат ва фаъолияти эҷодӣ ӯ.
29.	Абдулвоҳиди Мунзим ва фаъолияти эҷодӣ ӯ.
30.	Тазкираҳои охири асри XIX ва арзиши онҳо дар таҳлилу баррасии адабиёти давр.

Мавзӯҳои таълими мустақилона аз фанни «Адабиёти ҷадидӣ» бо мақсади такмил додани дониши талабагон интиҳоб гардидааст. Аз ҷумла, дар асоси таълими фанни “Адабиёти ҷадидӣ” таърихи пайдоиши афкори сёсӣ-иҷтимоӣ таҷаддудхоҳӣ, вакилони адабиёти ибтидоӣ асри XX тадқиқи осори бадеӣ, дар Осиёи Марказӣ ва Хуросон ба назар гирифта шудааст. Фаъолияти толибилмон дар хусуси адабиёти охири асри 19 ва ибтидоӣ асри 20 дар асоси амалиётҳо ва фаъолияти мустақилонаи талабагон, ки дар атрофи ин мавзӯҳо сурат мегиранд ба амал бароварда мешавад. Дар ин замина, донишҷӯён аз рӯи мавзӯҳои дар нақшаи корҳои таълими мустақилона пешниҳодшуда кор мекунанд. Дар барномаи таълимии фан механизми азхудкунии донишу малакаи донишҷӯён оид ба ҳар як мавзӯи зикршуда ошкор карда шудааст. Дастури таълимӣ ва нишондоди кори мустақилона аз фан барои такмил ва инкишофи ҷараёни таълим дар мактабҳои таълими умумӣ, барои тайёр намудани кадрҳои баландихтисос, амиқан омӯхтани фанҳои тахассусӣ, тайёр намудани мутахассисон ва ходимони илмӣ ва таъмини самаранокии таълими ҳамагони арзишманд хоҳад буд.

3	II. Натиҷаҳои омӯзонидани фан (компетентсияҳои ташаккулёбанда) Дар асоси омӯзиши фан донишҷӯ бояд: Аз ҷиҳати дониш: - дар бораи адабиёти маорифпарварӣ ва ҷадидияи тоҷик, мақсад ва моҳияти он, муаммоҳои асосии адабиёти марҳилаи мазкур, услуби эҷодӣ, вакилони намоёни адабиёти охири асри XIX ва ибтидоӣ асри XX, осору аҳволи онҳо, дараҷаи шаклгирии муаммоҳои адабиёти давраи бедории миллӣ ва дараҷаи омӯзиши он <i>ба тасаввуроти муайян соҳиб бошанд</i>; - оиди қонуниятҳои пайдоишу инкишоф, хусусиятҳои жанрӣ, омилҳои ташаккул, ғояҳои асосии он ва мушаххасоти ду марҳилаи ташаккули ин давраи адабиёт, ҷараёнҳо ва равишҳои асосии инкишофи адабиёти нимаи дуввуми асри XI ва оғози асри XX тоҷик <i>маълумоти назарӣ дошта бошад</i>; - донишҳои назарии оиди фанни мазкур ҳосилкардаи ҳеш, осори
----------	--

	бадеии вакилони муаммоҳои адабиёти давраи бедории миллиро ба таври мустақилона таҳлил ва таҳқиқ кардатовонистан, ашъори шоирони ин давраи адабиёти тоҷикро аз осори эҷодкорони даврҳои дигар фарқ карда тавонистан ва онро <i>дар амал татбиқ карда тавонад</i>; - дар бораи равобиту пайвандҳои адабии халқи тоҷик бо халқҳои дигар дар чараёни таълими адабиёти маорифпарварӣ ва ё муаммоҳои адабиёти давраи бедории миллии тоҷик, вакилони барҷастаи он ва осори илмӣ бадеии онҳо истифода намудан, бо тадқиқоти илмии дар бораи адабиёти мавриди назар комилан ошноӣ доштан ва дар фаъолияти касбӣ аз онҳо самаранок истифода намудан, дар бораи тадқиқи қиёсии осори адабии маорифпарварон ва ҷадидон <i>малака ҳосил намояд</i>; - дар бораи ҳаёт ва фаъолияти симоҳои намоёни муаммоҳои адабиёти маорифпарварӣ ва ҷадидӣ маълумоти кофӣ ҳосил намудан, бобати тадқиқ ва таҳлили осори назмиву насрии намоёндагони адабиёти ин давра корҳои илмӣ пеш бурда тавонистан, масъалаҳои асосии осори вакилони адабиёти давраи мавриди назарро дар чараёни таълим ба роҳ мондан ва оиди дар амал татбиқ карда тавонистани ин масъалаҳо ба <i>таҷрибаҳои зарурӣ соҳиб шуданиаш лозим аст</i>.
4	VI. Методҳо ва технологияҳои таълим: • маърузаҳо; • кейс-стадӣҳо ва маетодҳои мухталифи интерфаъл; • машғулотҳои амалӣ; • семинар (мантиқан фикр кардан, саволу ҷавоби тезкор); • бо гурӯҳҳо кор кардан; • тайёр намудани тақдирот; • лоиҳаҳои индивидуалӣ; • лоиҳаҳо барои ҷимоя кардани донишу маҳорату малака ва дар шакли ҷамоа кор кардан; • ассисментҳо.
	VII. Талабот барои гирифтани кредитҳо: Пурра аз худ намудани масоили мухталиф ва мафҳумҳои назарӣ ва амалии фан, дуруст баррасӣ намудани натиҷаҳои таҳлил, иҷро намудани супоришот ва вазифаҳо дар шаклҳои назорати ҷорӣ, марравӣ ва ба тарзи мустақилона фаъолият доштан ва иҷро намудани ин тарзи кор доир ба чараёни омӯзиш, аз рӯи назорати ниҳой супоридани кори хаттӣ, супоришоти тестӣ ва назоратҳои ассисментӣ.

АДАБИЁТ

Адабиёти асосӣ:

1. Асозода Х. Адабиёти тоҷик дар садаи XX. – Душанбе: Маориф, 1999. – 448 с.
2. Раҷабӣ М. Ислом: ҷадидия ва инқилоб. – Душанбе: Дониш, 1997.
3. Хўжакулов С. Адабиёти давраи бедории миллии тоҷик. -Тошкент: Миллий

энциклопедия. 2015.

4. Қосимов Б. Юсупов Ш. Долимов У, Ризаев Ш, Ахмедов С. Миллий уйғониш даври ўзбек адабиёти-Тошкент: Маънавият, 2004й 352-385 бетлар.
5. Қосимов Б. Миллий уйғониш.-Тошкент, Маънавият, 2002й. 349-373 бетлар.

Адабиёти иловагӣ:

6. Айнӣ С. Таърихи инқилоби Бухоро. Душунбе: Адиб, 1987.
7. Айнӣ С. Намунаи адабиёти тоҷик. – Маскав, Чопхонаи марказӣ. – 1926. – 656 с.
8. Болтабоев Ҳ. Фитрат ва жадидачилик Тошкент: -2007 й
9. Маъсумӣ Н. Туғрал ва муҳити адабии ӯ.-Туғрал Мунтахаботи ашъор,- Душунбе, 1986.
10. Мирзозода Х. Муносибати баъзе ақидаҳои Аҳмади Дониш ба маорифпарварони ибтидои асри XX. - Афкори рангин, Душанбе: Ирфон, 1982.
11. Мирзозода Х. Ҳотифи тамаддуни нав. Адабиёт аз нуқтаи назари ҳаёт, Душунбе: 1986.
12. Неъматзода Т. Возех. – Душанбе: Ирфон, 1967. – 227 с.
13. Раҷабов З.Ш. Маорифпарвар Аҳмади Дониш. – Душанбе: Ирфон, 1964. – 220 с.
14. Хўжакулов С. Ташаккули жанрҳои адабиёти маорифпарварӣ ва таҷаддудҳои тоҷик. –Тошканд: Фан, 2008, 160 саҳ.
15. Ҳалимов С. Баъзе масъалаҳои шакл ва мазмун дар адабиёти маорифпарварии тоҷик. //Масъалаҳои адабиёти маорифпарварии тоҷик. Маҷмӯи мақолаҳо. – Самарқанд: ДДС, 1995. – С. 27 – 40.
16. Ҳалимов С. XIX асрнинг иккинчи ярми ва XX асрнинг бошлари ўзбек ва тоҷик адабий алоқалари. – Самарқанд: СамДУ, 1978. – 81б.
17. Шакурӣ М. (Шукуров М). Шарифчон Маҳдуми Садрӣ Зиё, Тазкори ашъор. Бо тасҳеҳи Саҳобиддин Сиддиқ. Сарсухан, таҳияи матн ба кўшиши Муҳаммадҷон Шакурии Бухорӣ. – Техрон: Сурӯш, 1380 ҳ. – 543 с.
18. Шакурӣ М. (Шукуров М). Садрӣ Бухоро. Чопи дувум. – Душанбе: Деваштич, 2005. – 327 с.
19. Аҳмади Дониш. Наводир–ул–вақоеъ. Муҳаррирони масъул: Р.Ҳодизода, А.Девонакулов. Иборат аз ду китоб. Китоби якум. – Душанбе: Дониш, 1988.– 286 с.; Китоби дувум. – Душанбе: Дониш, 1989. – 370 с.
20. Аҳмад Маҳдуми Дониш. Рисола ё мухтасаре аз таърихи салтанати хонадони манғития. //Таҳияи Далер. – Душанбе: Сарват, 1992. – 98 с.
21. Аҷзӣ. Миръоти ибрат. //Ниг. Айнӣ С. Намунаи адабиёти тоҷик. – Маскав: Чопхонаи марказӣ, 1926. – С. 545 – 556.
22. Аҷзӣ. Миръоти ибрат. – Самарқанд: нашрияти Шакурии Самарқандӣ, Дастнависи рақами 390787. Ганҷинаи дастхатҳои китобхонаи ба номи А.Чомии ДДС, 1914. – 22 с.
23. Аҷзӣ. Анҷумани арвоҳ. – Самарқанд: Зарафшон, Дастнависи рақами 390789. Ганҷинаи дастхатҳои китобхонаи ба номи А.Чомии ДДС, 1914. – 36

с.

24. Ғаспиринский И. Мусалмонони Дорурроҳат. Мутарчим: Абдурауфи Фитрати Бухорой. (Бо саъю эҳтимом, сарсухан, таҳия, танзим, тавзеҳот ва феҳристихо и Абдулхай Маҳмадаминов). – Душанбе: Диловар, ДДМТ, 2002. – 173 с.
25. Мирзо Сирочиддин Ҳаким. Тухафи аҳли Бухоро. – Душанбе: Адиб, 1992. – 269 с.
26. Сиддиқии Аҷзӣ. Миръоти ибрат. //Садои Шарқ, 1987, – №1. – С. 38– 53.
27. Раҷабов З. Маорифпавар Аҳмади Дониш. – Душанбе: Ирфон, 1969.
28. Табаров С. Мунзим. – Душанбе: Ирфон, 1991.
29. Аҳмади Дониш. Осори баргузидаи бадеӣ. Душанбе: Ирфон, 1976.
30. Аҳмади Дониш. Рисола ё мухтасаре аз таърихи салтанати хонадони манғития. Душанбе: Сарват, 1992.
31. Мирзо Сирочи Ҳаким. Тухафи аҳли Бухоро. Душанбе, 1989.
32. Сипандии Самарқандӣ. Тошкент: Фан, 1995.
33. Туғрал. Гиёҳи меҳр. Душанбе, 1986.
34. Фитрат А. Шӯриши Восеъ. Драмаи таърихӣ аз ҷаҳор қисм (як ҷоҷеаи таърихӣ аз ҳаёти тоҷикҳои дар зерфармони Бухоро). – Самарқанд – Душанбе: Нашриёти давлатии Тоҷикистон, 1927. – 36 с; – Душанбе: УДТ, 1992. – 62 с. (ношир Гулмуроди Пайванд). (Восеъ қўзғолони). Драма (форс тилидан Р.Муқимов ва Ҳ.Болтабоев таржимаси). //Танланган асарлар, 4 жилда (Сўз боши ва изоҳлар муаллифи Ҳ.Болтабоев). – Тошкент: Маънавият, 2000, 3 – жилд. – Б. 165 – 192.
35. Фитрат Бухорой. Мунозараи мударрисӣ Бухорой бо як нафар фарангӣ дар Ҳиндустон дар бораи макотиби ҷадида. Ҳақиқат натиҷаи тасоддиқи афкор аст. Таъби аввал. – Истанбул: Матбаи исломияи Ҳикмат, 1327 / 1911.– 68 с.; – Душанбе: ТГУ, 1992. – 55 с.; // – Душанбе: УДТ, 1992, –55 с.
36. Фитрат А. (Абду-р-рауф.) Баёноти сайёҳи ҳиндӣ. Дору – л – хилофот. – Истанбул: Матбаи исломияи Ҳикмат, 1330/ 1912. – 128 с.; //Садои Шарқ, 1988, – № 6. – С. 14 – 89; (Ҳинд сайёҳининг қиссаси) тоҷик тилидан Ҳ.Қудратуллоев таржимаси. //Шарқ юлдузи. – 1991.– № 8. – Б. 7 – 39; («Ҳинд сайёҳи баёноти») Форсчадан Ҳ.Болтабоев таржимаси. Танланган асарлар, 4 жилда (Сўз боши ва изоҳлар муаллифи Ҳ.Болтабоев). – Тошкент: Маънавият, 2000, 1–жилд. – Б. 98 – 169.
37. Фитрат Абдурауф. Танланган асарлар, 4 жилда (Сўз боши ва изоҳлар муаллифи Ҳ.Болтабоев). – Тошкент: Маънавият, 2000. – Б. 98 – 179.
38. Ҳайрат. Ашъори мунтахаб. Душанбе, 1964.
39. Ҳодизода Р. Адабиёти тоҷик дар нимаи 11 асри XIX. Душ, 1968.
40. Ҳодизода Р, Каримов У, Саъдиев С. Адабиёти тоҷик. Асрҳои XV1-XIX ва ибтидои асри XX. – Душанбе: Маориф, 1988.
41. Ҳодизода Р. Аҳмади Дониш. Душанбе: Ирфон, 1976.

Манбаъҳои ахборӣ -интернетӣ:

42. www.ZiyoNet.uz

43. www.wikipedia.tj
44. <http://library.ziyonet.uz/ru/book/71622>
45. <https://www.hgu.tj/ru/news/media/item/82.html>
46. <http://wocid.wordpress.com/2011/05/18/лексия-устод-боймурод-ш-аз-таърихи-ад/>
47. <http://yandex.ru/yandsearch?text=Адабиёти+тоҷик&clid=&lr=10334>
48. http://bse39.medtour.info/podrobno/tadzhikskiy_yazyk~76818.htm
1. http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/elcat/new/detail.php3?doc_id=698506

Масъул ба фан/модул:

С.Хўчакулов – доктори фанҳои филологӣ (DSc), дотсенти кафедраи филологияи тоҷик ва забонҳои Шарқи хориҷаи ДДС

Муқарризон:

А.А.Шерназаров – доктори фалсафа (PhD), муаллими кафедраи филологияи тоҷик ва забонҳои Шарқи хориҷаи ДДС

Н.Қаюмов - доктори фалсафа оид ба фанҳои филология, муаллими калони Донишгоҳи педагогии Ўзбекистон ва Финландия

Дар асоси фармони маъмурияти Донишгоҳ аз санаи 16 августи соли 2024 қарори №301-II ғуруҳи қарор барои таҳияву танзими барномаҳои таълимӣ ва супоришоти қорҳои мустақил:

Раис:

проф. А.Носиров

Мудири кафедра:

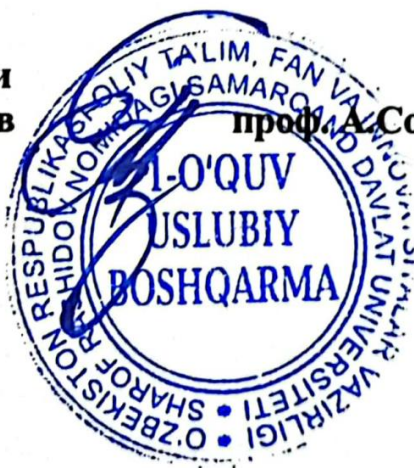
С.Х.Хўчакулов

Декани факултети:

Ч.Д.Элтазаров

Проректори аввали қорҳои таълимии Донишгоҳи давлатии Самарқанд ба номи Ш.Рашидов

проф. А.Солиев

**Шароф Рашидов номидаги Самарқанд давлат университети тожик
филологияси ва хорижий шарқ тиллари кафедраси доценти
С.Хўжакуловнинг «Жадид адабиёти» фанидан тайёрлаган фан
дастурига**

ТАҚРИЗ

Тақдим этилаётган ушбу дастур бакалаврият таълим йўналиши талабалари учун мўлжалланган бўлиб, давлат таълим стандартларига мос ва Ўзбекистон Республикаси Олий таълим, фан ва инноватсиялар вазирлиги меёрий ҳужжатларига асосланган ҳолда нашрга тайёрланган. Дастур анъанавий шаклда бўлиб, уч қисмдан иборат: кириш, асосий қисм, дарслик ва ўқув қўлланмалар рўйхати.

Кириш қисмида тожик миллий уйғониш даври тожик адабиёти, унинг вакиллари, маърифатпарварлик ва жадид адабиёти хусусиятлари, янги адабий жараённинг юзага келиши, фанининг мақсад ва вазифалари тўғри ва аниқ ўзифодасини топган. Асосий қисмда Аҳмад Дониш, Шамсиддин Шохин, Возех, Савдо, Абдуррауф Фитрат, Ажзий, Васлий, Мирзо Сирож сингари таниқли адибларнинг ҳаёт ва ижодига алохида эътибор берилган. Шунингдек, тожик маърифатпарварлик адабиёти тарихини даврларга бўлиш, ундаги масалаларни чуқур таълим беришга алохида XIX аср охири ва XX аср бошлари тарихий-сиёсий шарт-шароит ва тожик адабиётидаги ўзгаришлар. Жадид адабиётининг шаклланиши ва асосий хусусиятлари, мафкуравий тазйиқ ва адабий жараён 20-30 йиллар адабиётининг ғоявий йўналиши, мавзулари ва йирик вакиллари. Миллий истиқлол мафкураси ва мафкуравий тазйиқлар даври адабиётига янгича муносабат, маърифатпарварлик адабиётдаги жанр хусусиятлари ва адабиётда эски авлод ёзувчиларининг ижодий фаолияти ва янги истеъдодларнинг бадиий адабиётга кириб келиши, лирик поэзияда инсон оламини акс эттиришда юз берган жиддий ижобий ўзгаришлар, тожик бадиий насрининг ривожланиши ва асосий хусусиятлари, тожик адабиёти йирик вакиллариининг ҳаёт йўли ва адабий меросининг асосий хусусиятлари, қайта қуриш даври ва бадиий ижод,

Хуллас, доц С.Хўжакуловнинг «Жадид адабиёти» фанидан тузилган фан дастури талабга жавоб беради амалда қўлаш мақсадга мувофиқдир.

А.Шерназаров филология
фанлари бўйича фалсафа доктори
PhD, тожик филологияси ва
хорижий Шарқ тиллари кафедраси
доценти.

**Шароф Рашидов номидаги Самарқанд давлат университети тожик
филологияси ва хорижий шарқ тиллари кафедраси доценти
С.Хўжақуловнинг «Жадид адабиёти» фанидан тайёрлаган фан дастурига
ТАҚРИЗ**

Тақдим этилаётган ушбу дастур бакалавриат таълим йўналиши талабалари учун мўлжалланган бўлиб, давлат таълим стандартларига мос ва Ўзбекистон Республикаси Олий таълим, фан ва инноватсиялар вазирлиги меёрий ҳужжатларига асосланган ҳолда нашрга тайёрланган. Дастур анъанавий шаклда бўлиб, уч қисмдан иборат: кириш, асосий қисм, дарслик ва ўқув қўлланмалар рўйхати.

Кириш қисмида тожик миллий уйғониш даври тожик адабиёти, унинг вакиллари, маърифатпарварлик ва жадид адабиёти хусусиятлари, янги адабий жараённинг юзага келиши, фанининг мақсад ва вазифалари тўғри ва аниқ ўзифодасини топган. Асосий қисмда Аҳмад Дониш, Шамсиддин Шохин, Возех, Савдо, Абдуррауф Фитрат, Ажзий, Васлий, Мирзо Сирож сингари таниқли адибларнинг ҳаёт ва ижодига алоҳида эътибор берилган. Шунингдек, тожик маърифатпарварлик адабиёти тарихини даврларга бўлиш, ундаги масалаларни чуқур таълим беришга алоҳида XIX аср охири ва XX аср бошлари тарихий-сиёсий вазият ва тожик адабиётидаги шаклий ва мазмуний ўзгаришлар дастурда кўзланган асосий масалалардир. Жадид адабиётининг шаклланиши ва асосий хусусиятлари, мафкуравий тазъийқ ва адабий жараён 20-30 йиллар адабиётининг ғоявий йўналиши, мавзулари ва йирик вакиллари. Миллий истиклол мафкураси ва мафкуравий тазъийқлар даври адабиётига янгича муносабат, маърифатпарварлик адабиётидаги жанр хусусиятлари ва адабиётида эски авлод ёзувчиларининг ижодий фаолияти ва янги истеъдодларнинг бадиий адабиётга кириб келиши, лирик поэзияда инсон оламини акс эттиришда юз берган жиддий ижобий ўзгаришлар, тожик бадиий насрининг ривожланиши ва асосий хусусиятлари, тожик адабиёти йирик вакиллариининг ҳаёт йўли ва адабий меросининг асосий хусусиятлари, қайта куриш даври ва бадиий ижод,

Хуллас, доц С.Хўжақуловнинг «Жадид адабиёти» фанидан тузилган фан дастури талабга жавоб беради амалда қўллаш мақсадга мувофиқдир.

*Н. Қаюмов филология фанлари
бўйича фалсафа доктори, Ўзбекистон-
Финландия педагогика институти
«Бошланғич таълим методикаси»
кафедрасининг катта ўқитувачиси.*

NING IMZOSINI
TASDIQLAYMAN
O'ZBEKISTON - FINLANDIYA
PEDAGOGIKA INSTITUTI
XODIMLAR BO'LIMI BOSHLAGI

